

Srdan ARKOŠ

Jezik Šarićeve Biblije na primjeru Post 1-2

U ono malo vremena što sam uspio od svakodnevice otrgnuti za malu igru kompariranja dvaju izdanja Šarićeve Biblije, uvjerio sam se da je zainteresiranom čitatelju novim izdanjem ponudena mogućnost da u svijet ove knjige uđe posredstvom jezika čistog i jasnog, takvog da čitanje čini užitkom.

Nije dobro iz malo primjera izvoditi opći zaključak, ali to ipak činim ustanovljujući da se na jezičnom aspektu Šarićeva prijevoda Biblije u izdanju 2006. god. brižljivo i znalački radilo te da je jezik Knjige u ovom izdanju izraz suvremenog stanja u hrvatskom jeziku i da je, tako, blizak svakom komu je hrvatski materinski jezik, izvornom dakle govorniku hrvatskog jezika, i onom tko to nije, ali u tom jeziku traži i nalazi izvor i tok tisućljetne kulture, iz koje je i u kojoj je i ova knjiga. Prevoditelj je znalački uzimao iz jezika ono što jezik nudi, a u jezičnim nastojanjima u izdanju 2006. god. je, čini mi se, učinjeno i više od toga, što znači da je *brižljiva ruka* djelovala tako da se čitatelj, susrećući se s Knjigom, u ovom izdanju susreće i s književnim umjetničkim djelom na hrvatskom jeziku.

Tako, a nije ni moglo biti drukčije, redaktor je u izdanju 2006. god. napustio staru, formalističku upotrebu zareza ispred veznika *da*: “I vidje Bog, da je svjetlost bila dobra...” (Post 1,4, izdanje 1959.), ali: “I vidje Bog da je svjetlost bila dobra...” (2006.). Obvezna upotreba zareza ispred *da* onemogućavala je postizanje takvih značenjskih nijansa kakve otkrivamo u izdanju 2006. zahvaljujući pažljivu redaktorovu procjenjivanju treba li takvu “sitnicu” kakva je zarez brisati ili ne. Evo, naprimjer: “Uze dakle Gospod Bog čovjeka i stavi ga u vrt edenski, da ga obrađuje i gaji.” (Post 2,15.- 1959., ali i 2006.). Zašto je na ovom mjestu u izdanju 2006. zadržan zarez ispred *da* kad je drugdje u ovakvim rečenicama (namjernim) brisan? Interpretativnim ćemo čitanjem zapaziti, osjetiti da je zadržavanjem zareza ispred *da* stvorena intonacijska pauza između *edenski* i *da*. Tom pauzom intonacijski se podcrtava sadržaj koji bi da je zarez i na ovom mjestu brisan ostao skriven te ne bi ovako visoko bio istaknut čovjekov zadatak

u vrtu edenskom: *obradivati ga i gajiti ga*.¹ A on? Što je učinio? I uskoro će uslijediti pad. Različite intonacijske linije ovih rečenica, identičnih po leksičkoj strukturi, a različitih po intenzitetu značenjâ, u izdanju 1959. i izdanju 2006. uvjetuju različite intenzitete doživljaja tragike tog pada. Tragika je u izdanju 2006. istaknutija, tim teža. A taj je duboki dojam postignut deformaliziranjem interpunkcijskih pravila i znalačkim korištenjem onoga što jezični sustav nudi.² Tako je znatno podcrtana dramatika prvog neposluha, nepovratnog gubitka onog što je moglo i kako je moglo biti po Gospodinovoj volji da toga neposluha nije bilo na onom prvom raskrižju nakon kojeg su uslijedili nebrojeni pogrešni izbori u povijesti čovječanstva.

Svatko tko je pokušao pisati, zna koliko je teško misao dovesti do riječi. Ili kako je teško među dvama riječima odabrati jednu. Bolju. Ali: Koja je bolja? Kad je riječ o radu na tekstu izdanja 2006., bolja je ona koja je u suvremenom hrvatskom jeziku sustavnija. Tako je Post 2,17 u izdanju 2006. “samo s drveta *spoznaje* dobra i zla ne jedi! Jer čim bi s njega jeo, morao bi *umreti*.” A u izdanju 1959. stoji: “samo s drveta *spoznanja* dobra i zla ne jedi! Jer čim bi jeo s njega, morao bi *umrijeti*.” Ne dokučujem razloga ekaviziranju glagola *umrijeti*, ovdje, pa u 3,3 i 3,4, vjerojatno i drugdje negdje; mislim da je to neopravdano, a moguće da se radi o tehničkoj pogrešci računala. Ali vratimo se izboru *spoznaje*: *spoznanja*. Imenicu *spoznaja* sadrže Aničev *Rječnik hrvatskoga jezika*³ i *Hrvatski enciklopedijski rječnik*,⁴ ali ne i imenicu *spoznanje*. *Rječnik srpskohrvatskog književnog jezika* Matice srpske⁵ tu imenicu navodi kao sinonimnu riječ za *spoznaju* i *saznanje*. Prednost dakle valja dati sustavnijoj riječi u hrvatskom jeziku, onoj što je, naprimjer, dr. Albert Bazala u *Povijesti filozofije* (Zagreb 1906., 1909. i 1912.) odabrao: “Prostor i vrijeme su samo forme naše čulne spoznaje.” Tako je redaktor i učinio u izdanju 2006., što vodi pretpostavci da je s istom pomnjom pristupao cijelom tekstu, pridonoseći tako njegovoj izražajnosti, sugestivnosti, bliskosti razgovornom jeziku, jačajući pragmatičku funkciju jezika Knjige: (spo)razumijevanje - razumijevanje Knjige, Božje Riječi kako je prenose ljudi, i sporazumijevanje među ljudima povezanim Riječju i razumijevanjem Riječi.

Na ovom je mjestu vidljiv još jedan primjer poboljšanja teksta, njegove naglašenije ekspresivnosti u izdanju 2006.: “Jer čim bi s njega jeo,

¹ Vjerujem da je Voltaireovo “Treba obradivati svoj vrt”, na kraju *Kandida*, reminiscencija na ovo vrlo važno mjesto u Bibliji.

² Značenja su, dakako, kontekstualno uvjetovana.

³ Novi liber, Zagreb, 2000.

⁴ Novi liber, Zagreb, 2002.

⁵ Novi Sad, 1976.

morao bi umreti.” (Post 2,17), a u izdanju 1959.: “Jer čim bi jeo s njega, morao bi umrijeti.”

Od stilski neobilježenog, kontekstno neuvjetovanog reda riječi u izdanju 1959. bolji je poredak koji će pratiti kontekstnu uvjetovanost, dramatiku događaja. Zato inverzni red riječi u izdanju 2006. za Post 2,17 (*s njega jeo*) ima vrijednost stilski obilježenog izraza, stilske i značenjske (stilsko-semantičke) vrijednosti uvjetovane situacijski i kontekstualno: inverzijom prema *jeo s njega* u izdanju 1959. mijenja se rečenična intonacija: naglasak je sad na *s njega* (drveta), a ne na *jeo*. Inverzija upućuje na drvo spoznaje, ono je sad u prvom planu, ono je objekt zabrane, ono, jedino u vrtu što ne pripada čovjeku i na što je ozbiljno upozoren, a baš to jedno jedino što mu ne pripada on prisvaja. Grijeh. Vrlo podcrtan, jednostavno: inverzijom. Još jedan doprinos tekstu izdanja 2006. Tako se “izraduju” facete ovog teksta, čije se poboljšanje u jezičnoj ravni zasniva na “sitnicama”.

Tako, “Zato ostavlja muž oca i mater i prijanja za ženu svoju, i budu jedno tijelo.” (Post 2,24 - 1959.). U izdanju 2006 je: *majku*. Gramatički, *mater* je akuzativ od *mati* te su tako akuzativi *mater* i *majku* ravnopravni. A ipak je *majku* bolji izbor: glasovnom strukturom mekša, nježnija riječ *majku* prema tvrdoj *mater* pristalija je kontekstu vjernosti, ljubavi i jednosti, na što upućuje ova rečenica što obostrano obvezuje muške i ženske članove kršćanske zajednice.

I još jedan primjer rada te *brižljive ruke* u izdanju 2006. U Post 3,3 izdanje 1959. imenicu *drveta* i veznik *što* razdvaja zarez: “Samo od plodova drveta, što stoji usred vrta, zapovjedio je Bog: Od toga ne smijete jesti, pa ni dotaknuti ga...” Nema sintaktičkog opravdanja za uvrštavanje odnosne rečenice *što stoji usred vrta* kao umetnute rečenice. Njezina veza s imenicim je toliko čvrsta da ne trpi zarez ispred odnosnog veznika (*što*) i ovu je vezu redaktor u izdanju 2006. učinio prirodnom brisanjem obaju zarezova, što je rečenici dalo logičan sadržajni i intonacijski tok, ostavivši pak zarez u nastavku Evina dijaloga sa zmijom: “...jesti, pa ni dotaknuti ga, inače...” Takvo rješenje ovog mjesta ima i izdanje 1959. Ali sa slabijim učinkom zbog one umetnute rečenice malo prije. U izdanju 2006. je ovakvom sintaktičkom izdvojenosti (među zarézima) zabrana jedenja plodova istaknutija: ne smiješ ga ni dotaknuti, a kamoli jesti.

Čini mi se vrlo zanimljivom i razložnom preoblika proznoga teksta Post 2,23 u izdanju 1959. u slobodne stihove u izdanju 2006. U religijskoj je povijesti čovječanstva jedan od najdramatičnijih trenutaka kad Bog problem osamljenosti rješava otvaranjem mogućnosti ljubavi između muškarca i žene i određujući prirodu njihova odnosa: ona je od njega. I kao da

je izišla iz njegova sna (2,21), što također, rafinirano, upućuje na prirodu odnosa između muškarca i žene i čitav događaj podiže do razine sna, što mi iz sjećanja priziva Borhesa: *Ako nas Vječni / Promatrač prestane sanjati / samo jedan tren, spržit će nas / Bijeli i nagli bljesak, njegov zaborav*. Taj snivački aspekt stvaranja izražen na ovom mjestu u Bibliji čini mi se veoma važnim, kao da je prapočetak materijalizacija snatrenja, koja je od početka krenula pravcem što ga je odredio prvi grijeh, sve do ogreznuća ljudskoga svijeta u njemu.

Kako god, ovo ustihovljenje proznog pripovijedanja uspio je redaktorski potez, jer stih zgušnjava izraz, u njemu svaka riječ dobiva na snazi i po artikulaciji i po značenju. Pretakanjem proznog 2,23 u šest stihova gotovo je svakoj riječi data mogućnost odvojene artikulacije, te tako i dubina značenja u mjeri većoj nego u proznome izrazu. U najkraćem, opkoračenjem su istaknute riječi na kraju i početku svakog stiha te je dojmljivost ovog ključnog trenutka u povijesti ljudskosti ovim postupkom pojačana a praotac i pramajka su tako dovedeni u lirski kontekst, što cijelom događaju daje više topline. A možda i priziva takvu prirodu odnosa među svom djecom Božjom, što s obzirom na realnost današnjeg svijeta ove stihove čini elegijom.